

Verwacht: de Kennisagenda culturele en creatieve sector 2023-2026

De Boekmanstichting zet de komende jaren in op de ontwikkeling van een breed gedragen Kennisagenda¹ voor de culturele en creatieve sector. Deze Kennisagenda geeft in samenwerking met onder andere de *Cultuurmonitor* richting aan de opzet, uitvoering en implementatie van onderzoek en kennisdeling rond beleid, bestuur en debat binnen de sector.

Om behoeften en verwachtingen, maar ook mogelijke valkuilen, bij de ontwikkeling van een Kennisagenda in beeld te krijgen gingen we vorig jaar in gesprek met verschillende partijen² in de sector. Daarnaast bestudeerden we bestaande kennisagenda's en andere platforms voor kennisontwikkeling en -deling³. Dit jaar spraken we onderzoekers van universiteiten, hogescholen, onderzoeksbureaus en andere kennisinstellingen om hun behoeften en verwachtingen te spiegelen aan die van partijen uit het culturele en creatieve veld. De komende maanden onderzoeken we strategieën voor operationalisering van de Kennisagenda. Begin 2023 volgt de presentatie van het voorontwerp van de Kennisagenda.

Maartje Goedhart en Claartje Rasterhoff

Waarom een Kennisagenda?

De culturele en creatieve sector is fijnmazig en heterogeen in zowel samenstelling als organisatie. De sector kent veel verschillende organisatievormen en de verschillende deelsectoren (bijvoorbeeld podiumkunsten, design of beeldende kunst) hebben elk hun eigen kenmerken. Deze fijnmazigheid en complexiteit is ook zichtbaar als het gaat om onderzoek en kennisdeling in de sector. Hoewel er veel en zorgvuldig onderzoek wordt verricht, fungeert deze kennisbasis volgens sommige gesprekspartners niet als ‘voeding’ voor de ontwikkeling van een langetermijnvisie en strategie voor de sector. De bestaande basis wordt gekarakteriseerd als ‘gefragmenteerd’ en ‘moeilijk te vinden of te vergelijken’ en over sommige onderwerpen ontbreekt onderzoek en kennis.

Hierdoor is het soms moeilijk om goed onderbouwd beleid te ontwikkelen en (politiek) debat te voeren. Veel beleidsgericht onderzoek is volgens betrokkenen bovendien vaak kortlopend en gericht op evaluatie en verantwoording, en het in kaart brengen van de huidige situatie, wat de inzet van kennis voor gezamenlijk leren en het ontwikkelen van langere-termijn strategieën bemoeilijkt. Hierbij speelt ook dat verwachtingen van de inzet van onderzoek en data soms te hoog zijn en verantwoordelijkheden over het delen en borgen van gegevens niet duidelijk zijn vastgelegd. Tenslotte merken gesprekspartners op dat al aanwezige kennis in – en onderzoeksactiviteiten door – culturele organisaties niet altijd als zodanig wordt herkend door professionals zelf en door onderzoekers. Omgekeerd landt onderzoek aan bijvoorbeeld universiteiten te vaak niet in de sector (‘waarom weten we dit eigenlijk niet allang?’ horen onderzoekers regelmatig onder gesprekspartners uit het veld).

Vier doelstellingen

De Kennisagenda moet de kennisbasis in de sector versterken door richting en invulling te geven aan een inhoudelijke koers voor kennisontwikkeling en -toepassing binnen en over de culturele en creatieve sector. Uit de verschillende gesprekken met culturele organisaties en onderzoekers kwamen vier doelstellingen van de Kennisagenda naar voren.

De Kennisagenda:

1. identificeert en bevraagt bestaande opvattingen over kennis en onderzoekspraktijken;
2. verbindt de onderzoekspraktijk in de sector met die aan hogescholen, universiteiten, onderzoeksbureaus en andere kennisinstellingen;
3. monitort en ontsluit bestaand en nieuw onderzoek in relatie tot kennisvragen in de sector;
4. identificeert kennishiaten en jaagt nieuw onderzoek hierop aan.

Het voorontwerp van de Kennisagenda verschijnt begin 2023 en kent een tijdsspanne van vier jaar. Hij zal tussentijds worden geactualiseerd. Om bestaande initiatieven te versterken komt de Kennisagenda voort uit en sluit aan bij lopende initiatieven gericht op coördinatie en samenwerking in de sector, zoals de Taskforce Culturele en Creatieve Sector, de *Cultuurmonitor* en het visiedocument van Kunsten '92, *Kunsten2030* (2022), en bij thematische en sectorale agenda's zoals die van Platform ACCT, de Kennis en Innovatie Agenda (KIA) voor de Creatieve Industrie van ClickNL, en de Onderzoeksagenda Cultuureducatie en Cultuurparticipatie van het LKCA.

Tijdens de eerste fase van het verkennende onderzoek benoemden de gesprekspartners vele grote en kleine kennislacunes en vraagstukken die in grote lijnen al zijn beschreven in de *Cultuurmonitor jaarrapportage 2021*. Om deze hiaten op gerichte wijze te kunnen aanpakken, hebben we deze in het voorontwerp van de Kennisagenda geclusterd in een aantal overkoepelende thema's. Deze thema's kunnen in de beoogde (onderzoeks)projecten vervolgens worden uitgewerkt tot concrete onderzoeksvragen. In grote lijnen kunnen de vraagstukken en lacunes ondergebracht worden in vier hoofdthema's, die snijden door de verschillende culturele domeinen.

Deze overkoepelende thema's⁴ zijn de volgende:

1. *Werken in de culturele en creatieve sector: arbeidsmarkt en arbeidsrelaties*
Bijvoorbeeld: positie van zzp'ers, *Fair Practice Code*, effecten coronacrisis.
2. *De maatschappelijke werking van kunst en cultuur*
Bijvoorbeeld: (methoden voor) evalueren van maatschappelijke impact, ecologische duurzaamheid en hybride en transdisciplinaire samenwerkingen.
3. *Democratisering en diversiteit*
Bijvoorbeeld: richtlijnen, definities en systematische analyse van initiatieven.
4. *Digitale cultuur en nieuwe technologieën*
Bijvoorbeeld: kunstmatige intelligentie, platformisering en internationale uitwisseling.

De inhoudelijke koers van de Kennisagenda en de daarbij te maken keuzes worden goed onderbouwd, en willekeur of persoonlijke belangen worden vermeden. Een uitgebreidere kennissynthese of programmeerstudie kan als basis dienen door duidelijke richtlijnen te stellen en richting te geven aan de kennisvragen. Sommige thema's zoals internationalisering en (her)organisatie van het stelsel zijn niet als hoofdthema opgenomen, maar kunnen binnen de huidige thema's worden uitgewerkt. Als op basis van de doorontwikkeling van de Kennisagenda blijkt dat de selectie van de huidige thema's te beperkt is en een nieuw thema een eigen plek moet krijgen, kan dit worden aangepast.

Praktijkkennis

De gesprekspartners geven aan dat ze op zoek zijn naar inzichten over concrete vraagstukken in de sector die zowel nu als op middellange termijn (5 à 10 jaar) relevant zijn, en wellicht in de toekomst zelfs aan urgentie winnen. Hoewel we ons realiseren dat er grote verschillen tussen (deel)sectoren en activiteiten zijn, spreken we in deze verkenning voor het gemak over de culturele en creatieve sector als één geheel. In de uitwerking van de Kennisagenda en de daaruit voortkomende onderzoeksprojecten wordt uiteraard rekening gehouden met de heterogeniteit door te focussen op specifieke sectoren of juist op cross-sectorale en hybride activiteiten.

Vanuit de sector en bij onderzoekers is er interesse in het verbinden van de praktijk met onderzoek. In de Kennisagenda stellen we daarom transdisciplinaire kennisgemeenschappen centraal: wetenschappelijke kennis en praktijkkennis worden gecombineerd met als doel oplossingen voor complexe praktijkvraagstukken te bevorderen (zie ook NWO 2022). Praktijkkennis beschouwen we daarbij als het geheel van kennis, opvattingen en waarden met betrekking tot de beroepsbeoefening die professionals opbouwen op basis van persoonlijke en professionele ervaring (Hutschemaekers 2010). Voor de Kennisagenda is praktijkkennis een essentiële schakel tussen formele (wetenschappelijke) kennis en de alledaagse praktijken in de sector. Dit vereist samenwerking tussen universiteiten (academisch onderzoek), hogescholen (praktijkgericht onderzoek) en partners in de sector (praktijkonderzoek).

De gesprekspartners zien de Kennisagenda als een actueel instrument dat continu in ontwikkeling is en wordt gepresenteerd op een website. De agenda hoeft hierbij niet alle kennis en kennishiaten op te nemen en zal juist thema's en vraagstukken prioriteren. Daarnaast moet de Kennisagenda verbinding en uitwisseling tussen (culturele) instellingen en onderzoekers faciliteren. Suggesties hiervoor zijn het organiseren van bijeenkomsten, een discussiefunctie op de website of (digitale) ruimte waar onderzoekers hun onderzoeksprojecten en -resultaten kunnen delen om wisselwerking met het veld en andere onderzoekers te stimuleren. Voor draagvlak en bewaking van de kwaliteit wordt een advies-

commissie benoemd, waarbij ook de minder geïnstitutionaliseerde spelers (bijvoorbeeld ongesubsidieerde of commerciële culturele organisaties) in het veld betrokken worden. Tot slot kan de Kennisagenda bijdragen aan de ontwikkeling van gerichte programmering van onderzoek naar en met de sector (met name via de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), maar mogelijk ook andere fondsen).

Eigenaarschap

Het belang van duurzame monitoring en kennisdeling in de sector werd al benadrukt door de Raad voor Cultuur in het stelseladvies 2021-2024 (Raad voor Cultuur 2019). De roep om onderzoek naar en kennis over (en in) de culturele en creatieve sector is daarna, en zeker door de coronacrisis, nog sterker gaan klinken. Uit de verkenning van de Kennisagenda blijkt dan ook de breed gedragen behoefte aan een meer gecoördineerde aanpak op het gebied van borging, ontwikkeling en toepassing van kennis in en over culturele en creatieve sector. Het voorontwerp voor een Kennisagenda kan hierbij fungeren als hulpmiddel.

De Kennisagenda kan alleen van toegevoegde waarde zijn en de eerder genoemde doelen behalen bij voldoende besef van eigenaarschap in de sector. Voor de Kennisagenda is op dit moment geen eigen financiering voor uitvoering van onderzoek of kennisdeling beschikbaar en dat maakt het stimuleren van actieve betrokkenheid van onderzoekers en culturele professionals voor de langere termijn, het duidelijk vastleggen van afspraken, en het managen van verwachtingen des te belangrijker. Overheden, de Raad voor Cultuur, fondsen, branches, instellingen, makers en onderzoeksinstellingen zijn dus samen mede-eigenaar én uitvoerder van de agenda.

Wil de Kennisagenda echt een bijdrage leveren aan het debat en agenderend zijn, dan zal er sowieso meer geld beschikbaar moeten komen voor uitvoering. Hierbij is het volgens de gesprekspartners alvast belangrijk om inspiratie op te doen, en steun te zoeken bij, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), bij publieke kennisinstituten zoals het LKCA en het Mulier Instituut, alsook bij overheidsdepartementen buiten het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, zoals bij Economische Zaken of Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De nadruk op transdisciplinair onderzoek vereist bovendien dat partijen uit de praktijk en het onderzoeksveld zich samen sterk maken voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek, en het verzamelen, delen en toepassen van kennis. Hierbij zullen gedeelde, maar soms ook verschillende belangen naar voren komen, en dat vraagt om een heldere rolverdeling en afstemming van verantwoordelijkheden. •

Literatuur

- Raad voor Cultuur (2019) [Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur: advies cultuurbestel 2021-2024](#). Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Hutschemaekers, G. (2010) 'Praktijk én wetenschap: zoeken naar werkzame allianties'. In: *Zorgen dat het werkt; werkzame factoren in de zorg voor jeugd*, 101-120.
- Kunsten '92 (2022) [KUNSTEN2030: zes gidsende principes](#). Amsterdam: Kunsten '92.
- NWO (2022) 'De "SCOOP spirit": transdisciplinair denken en doen'. Op: [nwo.nl](#), 8 april.

Noten

- 1 Een kennisagenda is een beschrijving van de belangrijkste kennishiaten op bepaalde thema's, inclusief een plan van aanpak hoe deze kennislacunes opgelost kunnen worden door middel van onderzoek en kennisdeling.

- 2 Zie voor een lijst met gesprekspartners [het volledige artikel](#), [www.boekman.nl/verdieping/publicaties/kennisagenda-culturele-en-creatieve-sector-tweede-fase-verkenning/](#).
- 3 Waaronder de [Strategische Kennisagenda 2019-2024](#) van het ministerie van OCW, de [Nationale Wetenschapsagenda, KIA 2020-2023](#) van ClickNL, [Kennisagenda Openbare bibliotheken](#) (2019), [Onderzoeksagenda Cultuureducatie en cultuurparticipatie](#) (2020) van het LKCA, of [Nationale Kennisagenda Sport en Bewegen](#) van het Mulier Instituut.
- 4 Zie voor een gedetailleerdere omschrijving van de thema's [het volledige artikel](#), [www.boekman.nl/verdieping/publicaties/kennisagenda-culturele-en-creatieve-sector-tweede-fase-verkenning/](#).

Claartje Rasterhoff is universitair docent Cultuurbeleid aan de Universiteit Maastricht en gespecialiseerd in cultuuronderzoek met gebruik van digitale methoden

Maartje Goedhart is onderzoeker bij de Boekmanstichting en volgt voor de *Cultuurmonitor* de domeinen Architectuur en Erfgoed, en het thema Cultuurparticipatie